

УДК 336.1

АЛЬОШКІН В. С.

СИСТЕМНО-СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД ДО МОДЕЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Розглянуто ступень відповідності соціальної моделі України європейським соціальним стандартам. Перехід до інноваційної моделі розвитку економіки та соціально орієнтованого ринку праці пов'язується в статті з кардинальними змінами на ринку праці і зайнятості в напрямі розширення сегменту інтелектуальної, інноваційної високомотивованої праці як необхідної умови підвищення рівня життя населення і економіки в цілому. Обґрунтовано, що принциповим для соціально орієнтованого ринку праці є те, що працююча людина має розглядатися як мета економічного розвитку, тобто досягнення ефективності господарювання слугує підвищенню якості життя населення до рівня прогресивних соціальних стандартів розвинутих країн.

Ключові слова: синергетика, моделювання, соціальна політика, самоорганізація, інтеграційний процес, моніторинг, системне бачення.

Постановка проблеми. В умовах наближення України до євроінтеграції проблеми ефективності та дієвості соціальної політики набувають особливого сенсу. Перш за все це зумовлене обмеженістю бюджетних ресурсів, низьким рівнем розвитку економіки, відставанням у багатьох галузях в порівнянні з країнами Європи.

Вже багато років процеси, що відбуваються в Україні можна характеризувати як прагнення до реформації суспільства і економіки, переходу на новий рівень, трансформації і навіть революції. Теорія і практика сталого розвитку як на глобальному, так і на регіональному чи місцевому рівні, є відображенням об'єктивної потреби переорієнтації політики держави до самоаналізу, виявлення внутрішніх резервів країни, використання людського потенціалу для вирішення нагальних проблем.

На сьогоднішній день ми маємо нерациональну структуру природокористування, яка є наслідком нагромадження за багато десятиріч структурних деформацій господарства, домінування природомістких галузей промисловості, ресурсо- та енергомістких технологій, переважне використання не відновлювальних

природних ресурсів, сировинної орієнтації експорту, надмірної концентрації виробництва в окремих регіонах держави. Нинішня структура економіки в цілому залишається неефективною та екологічно небезпечною. Тому майбутнє України - у її відкритості, застосуванні новітніх наукових методів і підходів, досвіту інших цивілізованих, розвинених країн.

Процес державного управління має постійно реагувати на зміни в ньому (або ініціювати їх в разі необхідності) і відповідним чином будувати свої дії із застосування новітніх досягнень наукової управлінської думки. При цьому, дуже важливим є використання як синергетичного, так і системного підходу.

Синергетика як новітнє наукове бачення світових процесів стала об'єктом дослідження зовсім нещодавно. Засновниками синергетичного підходу прийнято вважати І. Пригожина та Г. Хакена, які завдяки своїм дослідженням систем різноманітної природи вперше детально розробили основні закони, категорії та принципи синергетики як наукового мислення.

Свій розвиток синергетика розпочала в фундаментальних науках, зокрема біології, фізиці та хімії, де синергетичні



процеси були доведені науковим методом і отримала широке поширення. Потім, в результаті кропіткої роботи науковців різних напрямків було виявлено, що ці процеси притаманні не лише біологічним або хімічним структурам, а й соціальним системам.

Синергетика – це теорія самоорганізації в системах різноманітної природи. Вона має справу з явищами та процесами, в результаті яких в системі в цілому можуть з'явитися властивості, якими не володіє жодна з частин. Оскільки йдеться про виявлення та використання загальних закономірностей в різних галузях, тому такий підхід передбачає міждисциплінарність.

Виходячи з наукових розробок останнього часу основний закон синергетики можна сформулювати як відповідність потреб та інтересів суб'єктів соціального середовища (системи) їх здібностям і можливостям, правильне розуміння ними інтересів інших суб'єктів та суспільства в цілому і взаємодія та взаємодопомога в реалізації всіх цих інтересів [1, с. 231].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Цей підхід є дуже цікавим в умовах ринкової економіки, адже її суттєвою рисою є те, що продукти виготовляються для продажу (обміну) і набувають форми товару. Відомий англійський економіст XVIII століття А. Сміт у своїй класичній праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» (1776 р.) писав про це так: «Людина постійно потребує допомоги своїх ближніх, і марно буде вона чекати її лише від їхньої доброзичливості. Вона швидше сягне своєї мети, якщо звернеться до їхнього егоїзму і зможе показати їм, що у їхніх власних інтересах зробити для неї те, що вона вимагає від них... Дай мені те, що мені потрібно, і ти отримаєш, що потрібно тобі,— такий сенс усякої подібної пропозиції. Не від доброзичливості м'ясника, пивовара або пекаря очікуємо ми отримати свій обід, а від задоволення ними своїх власних інтересів. Ми зверта-

ємося не до їхньої гуманності, а до їхнього егоїзму, і ніколи не говоримо їм про наші нужди, а про їхні вигоди». До основоположних засад ринкової економіки відноситься і використання ціпового механізму узгодження, регулювання поведінки окремих учасників виробництва, а також обмеження координуючої ролі держави.

Мета статті. Виходячи з цього метою дослідження є розгляд можливостей системно-синергетичного підходу моделювання соціальної політики України в умовах її інтеграційних прагнень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конституцією Україна репрезентується як соціально орієнтована, правова, з ринковою економікою держава, що, серед іншого, означає і соціально орієнтований ринок праці.

Перехід до інноваційної моделі розвитку економіки та соціально орієнтованого ринку праці пов'язується з кардинальними змінами на ринку праці і зайнятості в напрямі розширення сегменту інтелектуальної, інноваційної високомотивованої праці як необхідної умови підвищення рівня життя населення і економіки в цілому.

Поряд з синергетичним, політика держави повинна мати і системний підхід. На сьогоднішній день Україна розглядає можливість вступу до Європейського союзу. При цьому важливе значення має відповідність соціальної моделі України європейським соціальним стандартам.

Існує широке і вузьке визначення поняття соціальної моделі. У вузькому значенні зміст соціальної моделі фактично зводиться до системи соціального забезпечення, особливостям регулювання ринку праці і заробітної плати. На Європейській раді в Барселоні в 2002 році дане таке визначення цього поняття «заснована на успішній економіці, високому рівні соціального захисту, освіти і соціального діалогу, європейська соціальна модель представляє собою рівновагу між





економічним процвітанням і соціальною справедливістю» [8].

В документах Європейської конфедерації профспілок (CES) зазначено: «Європейська соціальна модель полягає в такому баченні суспільства, яке об'єднує стійкий економічний зріст і безперервне покращення умов життя і праці. Воно передбачає повну зайнятість, якість робочих місць, рівність шансів, соціальний захист для всіх, участь громадян у рішеннях, які зачіпають їх інтереси. Саме цей аспект відрізняє Європу, де соціальний прогрес в післявоєнні роки слідував нерозривно за економічним зростом від американської моделі, де невелика група індивідуумів отримала перевагу за рахунок більшої кількості людей» [9].

Рівень забезпеченості населення українців є значно нижчим за європейські стандарти. І підвищити його можливо лише шляхом справедливого перерозподілу доходу, отриманого від ведення бізнесу між власниками і працюючими, подолання схем мінімізації в оподаткуванні, тіньової економіки, розробки нових проєктів у сфері науки, ІТ-технологій, подальшої модернізації на всіх рівнях суспільного життя і виробництва.

Аналіз фінансової звітності публічних акціонерних товариств Луганської області, віднесених до категорії великих, показав, що при декларуванні збитків від ведення господарської діяльності і не сплати податків, підприємства декларують бюджетне відшкодування податку на додану вартість з державного бюджету України. При цьому, фактичні власники багатьох з них розробляють схеми реалізації продукцію через фінансово-промислові групи або офшорні компанії. Внаслідок такої діяльності основна частина прибутків України зосереджується в руках олігархів.

Подолати цю ситуацію можливо лише за допомогою розробки чітких, деталізованих нормативно-правових актів, їх додержання всіма учасниками господарських відносин.

Наступна глобальна проблема економіки України - у світовому просторі її розглядають лише як ресурсний придаток. І це стосується не лише природних ресурсів. Кращі вчені нашої країни працюють переважно в іноземних компаніях, а великі ІТ-компанії України займаються не власними розробками, а пишуть коди по технічних завданнях США і ЄС. За даними асоціації «ІТ Україна», наша країна знаходиться на 5-му місці в світі по ІТ-аутсорсингу.

Однією з найважливіших технологій майбутнього вважається квантовий комп'ютер. В 2011 році канадська компанія D-Wave показала перший його примірник і продала його за 10 мільйонів доларів, в травні 2013 року Google і NASA придбали другий екземпляр за 15 мільйонів доларів. Одним із чотирьох засновників компанії D-Wave Systems є вчений з Харкова Олександр Загоскин, який і розробив ідею створення.

В 2012 році компанія Google придбала за 34 мільйона доларів США українську компанію Viewdle, яка спеціалізується на розробці систем комп'ютерного бачення. І таких прикладів ще багато.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, одним з провідних напрямків економічної політики України має бути підтримка ІТ-компаній, адже трудовий, інтелектуальний потенціал українців в даному напрямку дуже високий. Методи вирішення цього питання: зниження податкового тиску, пільги, інвестиції, замовлення з боку держави.

Ще один з перевірених методів покращення економічного становища України - розвиток ефективного сільськогосподарства. При реалізації даного заходу необхідно, як і в інших галузях, застосовувати високі технології, наукові досягнення. Це стосується і механізації, і мінеральних добрив, і процесів поливу, і накопичення сонячної енергії для забезпечення отримання урожаю протягом всього року у теплицях.

Принциповим для соціально орієнтованого ринку праці є те, що працююча людина має розглядатися як мета економічного розвитку, тобто досягнення ефективності господарювання слугує підвищенню якості життя населення до рівня прогресивних соціальних стандартів розвинутих країн. І тільки після досягнення такого рівня кожної окремої людини в Україні можливо говорити про євроінтеграційні процеси.

Література

1. Білоус В. С. Синергетика та самоорганізація в економічній діяльності : навч. посіб. / В. С. Білоус. – К. : КНЕУ, 2007. – 376 с.

2. Измерение эффективности и оценивание в государственном управлении: международный опыт / [Беляев А. Н., Кузнецова Е. С., Смирнова М. В., Цыганков Д. Б.]. – М. : Изд. дом ГУ ВШЭ, 2005. – 54 с.

3. Лібанова Е. М. Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу [моногр.] / Лібанова Е. М. ; Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України. – К. : КНЕУ, 2008. – 328 с.

4. Маршаков В. Оценивание политик и измерение результативности: мировой опыт и российские перспективы оценивания эффективности государственного управления [Электронный ресурс] / В. Маршаков. – Режим доступа : http://www.politanaliz.ru/articles_505.html

5. Новий курс: реформи в Україні. 2010–2015. Національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.

6. Основні сільськогосподарські характеристики домогосподарств у сільській місцевості в 2010 році: [стат. бюл.] / [відп. за вип. О. М. Прокопенко]; Державний комітет статистики України. – К.: ДП «Інформ. аналіт. агентство», 2011. – 70 с.

7. Сталий розвиток суспільства: навчальний посібник / А. Садовенко, Л. Масловська, В. Середя, Т. Тимочко. – 2 вид. – К.: Знання, 2011. – 392 с.

8. Conseil europeen de Barcelone du 15 et 16 mars 2002, Conclusions de la Presidence. - <http://ue.eu.int/ueDocs/>

9. Fondation Shuman. Questions d'Europe, № 5, 10 oct. 2005

References

1. Bílous V. S. Sinergetika ta samoorganizatsiya v yekonomichnyy díyal'ností : navch. posíb. / V. S. Bílous. – K. : KNEU, 2007. – 376 s.

2. Izmereniye effektivnosti i otsenivaniye v gosudarstvennom upravlenii: mezhdunarodnyy opyt / [Belyayev A. N., Kuz-netsova Ye. S., Smirnova M. V., Tsygankov D. B.]. – M. : Izd. dom GU VSHE, 2005. – 54 s.

3. Líbanova Ye. M. Bídniśt' naseleńnya Ukraїni: metodologiya, metodika ta praktika analizu [monogr.] / Líbanova Ye. M. ; Ín-t demografii ta sotsial'nikh doslí-dzhen' NAN Ukraїni. – K. : KNEU, 2008. – 328 s.

4. Marshakov V. Otsenivaniye politik i izmereniye rezul'tativnosti: miro-voy opyt i rossiyskiye perspektivy otsenivaniya effektivnosti gosudarstvennogo upravleniya [Elektronnyy resurs] / V. Ma-rshakov. – Rezhim dostupa : http://www.politanaliz.ru/articles_505.html

5. Noviy kurs: reformi v Ukraїni. 2010–2015. Natsional'na dopovid' /za zag. red. V. M. Geytsya [ta ín.]. – K.: NVTs NBUV, 2010. – 232 s.

6. Osnovní síl'skogospodars'kí kharakteristiki domogospodarstv u síl'skíy místsevostí v 2010 rotsí : [stat. byul.] / [vídp. za vip. O. M. Prokopenko] ; Derzhavniy komitet statistiki Ukraїni. – K. : DP «Ínform. analít. agentstvo», 2011. – 70 s.

7. Staliy rozvitok suspil'stva: navchal'niy posibnik / A. Sadovenko, L. Maslovs'ka, V. Sereda, T. Timochko. – 2 vid. – K.: Znannya, 2011. – 392 s.

8. Conseil europeen de Barcelone du 15 et 16 mars 2002, Conclusions de la Presidence. - <http://ue.eu.int/ueDocs/>

9. Fondation Shuman. Questions d'Europe, № 5, 10 oct. 2005

Алешкин В. С.

Системно-синергетический подход к моделированию социальной политики Украины в условиях евроинтеграции

Рассмотрена степень соответствия социальной модели Украины европейским социальным стандартам. Переход к инновационной модели развития экономики и социально ориентированного рынка труда связывается в статье с кардинальными изменениями на рынке труда и занятости в направлении расширения сегмента интеллектуальной, инновационной высокомотивированного труда как необходимого условия повышения уровня жизни населения и экономики в целом. Обосновано, что принципиальным для социально ориентированного рынка труда является то, что работающий человек должен рассматриваться как цель экономического развития, достижение эффективности хозяйствования служит повышению качества жизни населения до уровня прогрессивных социальных стандартов развитых стран.

Ключевые слова: синергетика, моделирование, социальная политика, самоорганизация, интеграционный процесс, мониторинг, системное видение.

Aleshkin V.

System-modeling synergistic campaign social policy in terms of European integration

Consider the extent to Ukraine to European social model social standards. The transition to an innovative model of economic development and social and labor market oriented articles linked to dramatic changes in the labor market and employment towards expanding segment of the intellectual, innovative, highly motivated work as a prerequisite for improving living standards and the economy as a whole. Proved that the principle for socially-oriented labor market is that the working man should be seen as the goal of economic development, ie achieving economic efficiency serves the improvement of living standards to the level of social standards of advanced countries.

Keywords: synergetics, modeling, social policy, self-organization, integration process monitoring system vision.

Рецензент: Калінеску Т. В. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри «Оподаткування» Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Луганськ, Україна.

Reviewer: Calinescu T. – Professor, Ph.D. of Economics, Head of Taxation Department Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Luhansk, Ukraine.

e-mail: t.calinescu@mail.ru

*Стаття подана
05.02.2014 р.*

